



ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності споживачів дитячої порнографії (реєстр. № 8589 від 11 липня 2018 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 17 січня 2019 року (протокол № 76) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності споживачів дитячої порнографії (реєстр. № 8589 від 11 липня 2018 року), поданий народним депутатом України Лапіним І.О. (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою Законопроект розроблено з метою посилення захисту суспільної моралі в Україні.

Для досягнення мети автором пропонується доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 301-1, приписами якої встановлюється кримінальна відповідальність за придбання творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, що містять дитячу порнографію за участі неповнолітніх та малолітніх, а також за отримання доступу до такої продукції через мережу Інтернет. При цьому, більш жорсткі санкції запроваджуються за вищевказані дії по відношенню до продукції порнографічного характеру з малолітніми.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

В Основному Законі України (статті 1, 3) зазначається, що Україна є демократичною, правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за

свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй; чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина друга статті 8, частина перша статті 9 Основного Закону України).

Конституцією України (частина третя статті 51) встановлено, що дитинство охороняється державою.

Законом України «Про охорону дитинства» (стаття 1) визначено, що охорона дитинства - система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав.

Статтею 4 вказаного Закону передбачено, що держава має забезпечувати належні умови для виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності, а також встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди.

За Основним Законом України (частини перша, друга статті 28) кожен має право на повагу до його гідності; ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Організація Об'єднаних Націй в Загальній декларації прав людини проголосила, що діти мають право на особливе піклування і допомогу.

Відповідно до положень Декларації прав дитини (принцип 2) дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

Згідно з вказаною Декларацією (принцип 9) дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості та експлуатації. Вона не повинна бути об'єктом торгівлі в будь-якій формі.

В Конвенції про права дитини (далі – Конвенція) зазначено, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини (частина перша статті 3).

Також Конвенцією закріплено обов'язок держав-учасниць забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, і з цією

метою вони мають вживати всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів (частина друга статті 3).

Верховною Радою України ратифіковано Конвенцію про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Закон України № 4988-VI від 20 червня 2012 року), основною метою якої є запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей.

Статтею 1 цієї Конвенції передбачено, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання всім формам сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і для захисту дітей.

У Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, ратифікованому Законом України № 716-IV від 3 квітня 2003 року, наголошується на стурбованості зростаючою доступністю дитячої порнографії в Інтернеті і в рамках інших технологій, які розвиваються, і зазначається, що на Міжнародній конференції щодо боротьби з дитячою порнографією в Інтернеті (Відень, 1999 рік) було прийняте рішення, яке закликає до криміналізації у всьому світі виробництва, розповсюдження, експорту, передачі, імпорту, навмисного зберігання дитячої порнографії та її реклами.

Придбання продукції, що містить дитячу порнографію, та доступ до неї не узгоджується з основними принципами суспільної моралі у сфері статевих стосунків, завдає шкоди моральному вихованню людини, особливо неповнолітнім, призводить до деформації моральних уявлень і понять про сексуальні відносини між людьми.

Правові основи захисту суспільства від розповсюдження продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, встановлює Закон України «Про захист суспільної моралі» (далі – Закон).

З метою захисту морального та фізичного життя неповнолітніх забороняється, зокрема, придбання продукції, що містить дитячу порнографію, а також надання доступу до продукції, що містить дитячу порнографію (абзаци п'ятий, шостий частини першої статті 7 Закону).

При цьому, у частині першій статті 16 Закону зазначено, що до повноважень Верховної Ради України належить визначення державної політики у сфері захисту суспільної моралі та обігу продукції і видовищних заходів сексуального характеру, а також продукції, що містить пропаганду культу насильства, жорстокості і порнографії, законодавчі основи її реалізації та гарантії правового захисту працівників цієї сфери.

Європейський суд з прав людини (далі – Суд), розглядаючи справу «А. проти Сполученого Королівства» (A v. The United Kingdom), виніс рішення від 23 вересня 1998 року, у якому вказав, що зобов'язання Високих Договірних Сторін відповідно до статті 1 Конвенції, полягає у забезпеченні кожному, хто знаходиться під їх юрисдикцією, прав і свобод, визначених в Конвенції, що в поєднанні зі статтею 3 вимагає від держав вживати заходів покликаних забезпечити, щоб особи, які знаходяться під їх юрисдикцією, не піддавалися тортурам або нелюдському чи такому, що принижує гідність

видам поведження чи покарання, у тому числі жорстокого поведження з боку фізичних осіб. Діти та інші уразливі категорії осіб, зокрема, мають право на державний захист у формі ефективного стримування таких серйозних посягань на особисту недоторканість (пункт 22).

У рішенні по справі «Х проти Латвії» (X v. Latvia) від 26 листопада 2013 року Суд зауважив, що існує широкий консенсус – у тому числі в міжнародному праві – на підтримку ідеї про те, що в усіх рішеннях, що стосуються дітей, їхні найкращі інтереси повинні стояти понад усе (пункт 96).

Водночас, при розгляді справи «К.Ю. проти Фінляндії» (K.U. v. Finland) Суд відзначив, що користувачі телекомунікаційних та інтернет-послуг повинні мати гарантію, що їхня власна приватність та свобода вираження поглядів буде поважатися, така гарантія не може бути абсолютною і в окремих випадках повинна поступатися іншим правомірним вимогам, таким як запобігання заворушенням чи злочинам або захист прав і свобод інших осіб (пункт 49 Рішення від 2 грудня 2008 року).

Основним Законом України (пункт 6 частини першої статті 92) передбачено, що засади охорони дитинства визначаються виключно законом.

Також виключно законом визначаються діяння, які є злочинами та відповідальність за них (пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України).

Як зауважив Конституційний Суд України у Рішенні від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001, за своїм змістом пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України спрямований не на встановлення переліку видів юридичної відповідальності. Ним визначено, що виключно законами України мають врегульовуватись, зокрема, підстави кримінальної відповідальності - діяння, які є злочинами, та відповідальність за них. У такий спосіб Конституція України заборонила врегульовувати зазначені питання підзаконними нормативно-правовими актами та встановила, що лише Верховна Рада України у відповідному законі має право визначати, яке правопорушення визнається злочином, та міру відповідальності за нього (абзац 7 пункту 2 мотивувальної частини).

Прийняття законів Конституція України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Відповідно до правової позиції Суду, визначеною у Рішенні про справі «Перрін проти Сполученого Королівства» (Perrin v. the United Kingdom) від 18 жовтня 2005 року), засудження в кримінальному порядку за публікацію сторінок в Інтернеті, які знаходяться у вільному доступі (на якій були відсутні будь-які перевірки за віком), які могли безперешкодно знайти всі користувачі, на яких були опубліковані дуже непристойні фотографії, і які, швидше за все, могли знайти молоді люди, було виправдано необхідністю захисту моралі та прав інших осіб.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності споживачів дитячої порнографії (реєстр. № 8589 від 11 липня 2018 року), поданий народним депутатом України Лапіним І.О., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету



Р.П. КНЯЗЕВИЧ